

מה באר הגולה

הלכות פסח סימן תנא תנב

העצם שתחתיו בהם (קסג) פלי (נו) שתיה צריכין הדחה לשום בהם פלים בפסח (סוה"י):

תנב זמן הגעלת הכלים, וכו' ד' סעיפים:

- א (א) איש לזהר להגעיל (ב) קדם שעה (ג) תמישית, *כרי שלא יצטרף לדקדק אם הכלים (ד) גגירומן או לאו (א) אם יש ששים במים נגד כלי שמגעיל א' לאו (טו), וכן אם מגעיל כלים (ג) שבליעתן (ג) מועטת עם כלים שבליעתן מרבה, (ד) וכן אם משהה הכלים בתוך היורה יותר מדי (ד) ואינו משהה אותן בליפה, וכן כרי שלא יצטרף לזהר (ה) שלא ינחו המים מרתיתתן הגה (ו) אף רבים (ס) חולקים וצריכין להו דאין הגעלה מועלת כלים (ז) אם אין המים רותחים (ז) כן מסמע מהרא"ש וסמ"ג ותי"ה

באר היטב

מכלי להפעיל תוך הפסח, כ"א, ונח"י מרץ דבכשאל אסרין לכתחלה ב"ט בר נ"ט, ונתי ככתחלה מתוך שאפשר להשוותו, ח"י: (א) מיעטת, כגון כפות וכוסות, דיש לחש שיבלעו ממה שבולטין הקצרות והקדרות: (ז) ואינו משהה, דבר זה אין לו פחד ושיכות כלל, עמ"י שמשב: (ס) חולקים, דברי נמ"א תמוהים, דגם הרב"י מודה לזה, אלא דלאחר אסורו בין שנחו המים מרתיתתן אסור להרתיחן פעם שנית, דכל זמן שהן רותחין לא בלעו מפייהגעלה ואם נחו מרתיתתן בלעו, אבל קדם וכן אסור יכול להרתיחן פעם שנית ולהגעיל בו, ותי"ה ב"ט בר נ"ט דהתרא, עמ"א וכו"י:

באר הלכה

* כרי שלא יצטרף לדקדק וכו', עין משנה ביונה, והנה כמה אחרונים [המטה'הורה ומאמר'מריכי וכן ספי קדש ועוד מפרשים] נתקשו דברי החפ"ר דמשמע מזה דלאחר זמן אסורו צריך לזהר בכל אלה, וסמ"ג משעה תמישית עד הלילה, וכאמת זה אינו, דאם הוא אינו כן'יומא או יש במים ששים טוב אינו צריך לזהר כלל באנף, דמה לנו אם מגעיל שני מיני כלים או אם משהה אותם יותר מדי או שאר דברים דקטש'יב, בין שלש ששים או אינו כן'יומא, אפילו אם חזר ונגס הפליעה בתוך הכלי הרי לה ב"ט בר נ"ט דהתרא, ואין לומר דמה שכתב המחבר: כרי שלא יצטרף לדקדק וכו', וכן אם משהה וכו', וכן שלא ינחו וכו', כוונתו דקדם שעה תמישית אין צריך לזהר כלל ולאחר שעה תמישית צריך לזהר באיזה מהם, דהנהו שיהיה ששים או אינו כן'יומא או שלא להשהות יותר מדי או שלא ינחו המים מרתיתתן, וזה אינו, דאם הוא כן'יומא ואין ששים לבשל הפליטה, אף אם יקנה זהיר שלא להשהות או שלא ינחו המים מרתיתתן פס"ן אסור, דנקטין פהפוקים [מ'שפ"א בסימן רסג וכן דעת החפ"סות] דלעולם בולע, והג"ר"א באות יב פרש דברי המחבר, דהרמב"ם דקט"א סב"ב פ"ג, וקא"י אפילו להמלקין באלו השעמים לכו אף בכך יומא ואין ששים, משום דכיון דאינו משהה הרבה והמים לא נחו אינו בולע, מפל מקום קדם חמט טוב יותר להגעיל, שאז אין צריך לזהר כלל, אבל לדינא אין נפקא מנה באלו הדברים,

(ט) שתיה, של שכו ותי"ש:

(ב) תמישית, הנה מחלת שעה תמישית סוף שעה ד', בין המשעה ד' נאסר עכ"פ מרבנן וכו' לא מקרי ב"ט בר נ"ט דהתרא ונבטעם חמץ ל"א חזרו ונעו, ולשון דיעבד עין י"ד סימן עה סי"ג, אחרונים: (ג) ב"י, שאנ"פ שהקלי ב"י ואין ס' במים נגדו אפ"ה שרי משום דהנהו ב"ט בר נ"ט דהתרא, משא"כ אחר שעה ה', ואצ"ג דלעיל בסימן תמו ס"ה אוסר במ"א דברים המתפילים בכלים ולא התיר טעמם ב"ט בר נ"ט, דהכא אפ"ה הרבה טעמים, מן המאכל לכלי ומן הכלי לפנים ומן המים לכלי ונחזר ונפלט

משנה ברורה

הנה כבר הברנא בחבית של שכו: (קסג) פלי שתיה, של שכו ותי"ש, ותי"ה (ל"ה) במקום שתחתיו בהם תוך הכלי ולא הבית יד [א"ר], וברנא שכתבית'שכו, אם פתחו במידכש בפסח ושהה מעת'לעת, אסור המידכש בשתיה ובהנאה, ואם אינו כן' יומא יש להקל, ואם הברנא הוא של יד'שכו, אף באינו כן'יומא אסור, ואף בהנאה [פמ"ג], עוד הביא בשם השג"ה כנסת הגדולה: כלי פרוצ'י שקורין פארצל'איי, דין פלי'תהם יש להם ולא פלי'וכיח¹³⁹:

א (א) יש לזהר וכו', טעם לזה, דהנה ענין הגעלה הוא, רותחת המים מוציא את הפלוע בפלי, אבל יש לחש דאחר שמוציא את הפלוע יחזרו ויבלעו בכלי מה שפליטה, ומפני חשש זה פתחו הפוסקים דאין להגעיל רק כלי שאינו כן'יומו, דאז אף אם יבלעו מה שפלט הרי לפנ"ס הוא¹⁴⁰, או שיהיה במים ששים לבשל את פליטת האסור; ועל זה קאמר המחבר, דאם מגעיל קדם שעה תמישית דאין צריך לזהר בכל זה¹⁴¹, משום דאז הלא הוא עדין זמן התיר סמך, ותי"ה לה נותן טעם בר נותן טעם דהתרא¹⁴², ותי"ה, דהטעם של חמץ שקפלו הכלים מתחלה הנה של התיר, וטעם של

מים שקפלו עמה מן הכלים גם כן דהתרא הוא, ומה שחזרו ונתנו פלים גם כן דהתרא הוא: (ב) קדם שעה תמישית, דמתחלת תמישית, בין (ב) הנאסר על-פ'ונים מדרבנן, הו לא מקרי נותן טעם בר נותן טעם דהתרא: (ג) שבליעתן מועטת וכו', כגון כפות וכוסות עם קצרות והקדרות, דיש לחש דאחר שיגמרו להפליט את בליעתן המועטה יחזרו ויבלעו מפליטת פלים האחרים שבליעתן מרבה, אבל קדם שעה תמישית דהוא פלו התיר, אין לחש אפילו אם יבלעו, דהרי נותן טעם בר נותן טעם דהתרא: (ד) וכן אם משהה וכו' ואינו וכו', רוצה לומר, דאם מגעיל כלי אסור להקשירו או פלי'תמך לזמן אסורו, צריך לדקדק שלא ישקה אותם הרבה במים, משום דיש לחש שאחר גמר פליטתו יחזרו ויבלעו: (ה) וגם שלא להשהות אותם כלל אלא להוציא' מהם גם כן אין נכודי, דצריך לשהות מעט עד שיפלט את בליעתו, והוא קשה לצמצם; אבל אם מגעיל איתם קדם זמן אסורו אין צריך לצמצם ויכול להשהות יותר במים, ונאם מגעיל אותם לאחר זמן אסורו, דהנהו משעה תמישית בערב'פסח עד הערב, או בעלמא בכלי אסור, צריך לדקדק שיהיה הכלי אינו כן'יומו או שיהיה במים ששים לבשל הפליעה, דאז גם כן אין קפידא אם ישקה איתם הרבה במים: (ו) שלא ינחו המים וכו', רוצה לומר, דכל זמן שהם רותחין טרידי למפלט ולא בלעו מפייהגעלה, והשפחו מרתיתתן בלעו: (ז) אף רבים חולקין וכו', האחרונים השיגו על הרמ"א, דגם דעת המחבר כן הוא (ד) דאין הגעלה מועלת אלא בשעה שהמים רותחין, אלא דכתב דאחר זמן אסורו אסור להשהות הכלים לאחר שנגמרו המים מרתיתתן דאז חזרו ויבלעו מפייהגעלה, מה שאין כן מקדם אין לחש לזה בין דעצם הגעלה הנה בעת רותיתתן: (ז) אם אין המים רותחין, רוצה לומר, אפילו (ה) הרי סולדת בהם, כל זמן שאין המים מגעלים

שער הציון

(ל"ד) מפני שנהלח'לחו ממשקין שבתוכם, מה שאין כן בשחולין הבית'י: (ב) אחרונים: (ג) מגד'אברתם ושי"א: (א) חקי'צקב, והנה בטור פתח דנהגין להכניסן ולהוציאן מדי, ועין בס"י שכתב דמד' לאו דוקא, והפרי חול' ביונה דעה סימן קכא הסיים לרברי הטור בפשטה, ומפל מקום לכתחלה טוב להשהות מיט: (ד) והרמ"א חשב דכונת המחבר הוא, דביונה הגדולה שטכניסין בה כמה כלים זה אחר זה צריך לזהר שלא ינחו מרתיתתן, דיתרמי הכנסת הכלי והוצאתו בעת שאין המים מגעיל רותחה, ומשמע דקדם זמן אסורו אין לחש לזה, ומשום הכי השיג הרמ"א, אבל באמת אין בנת המחבר כן: (ה) פוסקים:

הרמב"ם: 1 פלי תריסנה.

הלכות פסח סימן תנב

סימן קלא ואגור וטור בסימן (ח), על-פי יש לזהר אפילו קדם זמן אסורו שלא ינחמו מרתיתמן (ח) כל זמן שפוגעיל (ד"ע), (ט) ושללא (ו) וכן (י) כדי שלא יצטרך להגעיל היורה הגדולה שמגעיילים בה תחלה (י) וסוף: הגה ואם לא הגעיל קדם זמן אסורו יכול להגעיל (יא) עד הפסח, (יב) שאז חמץ (כ) במשהו ואינו מועיל הגעלה, שחזור ובלע, אבל מתר ללבן כלי תוך הפסח ור"ע ותשובת רשב"א, וקשמגעיל קדם פסח (יג) לאחר (ט) שש, * צריך לזהר בכל (י) הדברים הנזכרים * שאין צריכין לזהר בהם

באר היטב

כלם, שהאסור חוזר ונעור, ואם כלי א' בלע בשור והשני דגים אין חזר ונעור, ביתן שהם טעמים חלוקים, והגעיל תחלה פלים שבליעתן מעט ואח"כ פלים שבליעתן קרבה, ולא ישהה אותם יותר מדי, ולא ינחמו הפנים מרתיתמן, ומגעיל היורה תחלה וסוף, וכתב המ"א: וי"ל דאם אין היורה ב"י א"צ להגעילו תחלה ולא גרע מהכלים עצמן, ואם הגעילו תחלה א"צ להגעילו בסוף דהא אין הכלים ב"י, אף וסגו להחמיר בכל המקומות אפילו

(ו) וכן. כדי שלא יבלע ממיהגעלה: (י) וסוף. סי' הדי קשמגעילה בתחלה או בסוף: (כ) במשהו, משום חלי-המועד הצריך לטעם זה, דאלו ב"י עצמו אפילו בשאר י"ט אסור להגעיל, כמ"ש סימן תקט, ט"ז: (ט) שש, לאו דוקא, אלא לאחר די צריך לזהר, כמ"ש סי' א: (י) הדברים, כי שנתאה שלא יהיו הכלים ב"י, ואם הוא ב"י צריך שיהיה במים סי' נגדו, ואם מגעיל טרפה בלם אז"ו צריך שיהא סי' נגד

באר הלכה

דאף אם יזהר בהם אינו מועיל לאחר זמן אסורו, והעקר תלוי שיהיה ששים או אינו כוונתו, ואז אף אם משהה אותם יותר מדי או שנחמו אחר-כך הפנים לא יאכפת לך: * צריך לזהר בכל וכו'. עין פ"ט שכתב ד"ש עוד דבר אחר שצריך לזהר, והנה שלא יגעיל טקעת הקלי שני פעמים, כמבאר לעיל בסימן תנא סעיף ט, כגון קשמגעיל פלים גדולים שאי אפשר להכניס הקלי ביניהם בבת-אחת, לא יתגלו גידו סביב במים, שלא יחזר ויכניס במים מפקעת שקבר הגעלו פעם אחת ופלט כל געולו, ועכשיו כשיחזר ויכניס במים הוא חוזר ובלע מה שפלט כבר, ואפילו אם ירצה להכניס במים רק חצי הכלי והחצי-אחר לאחר שפלט געולו ויחזור ולהכניס חצי האחר והעקצם שלא יכניס טקעת אחר שני פעמים, ג"כ כן קשה מאד העקצום בזה, וכן פשהוא עושה דבר זה בבת-אחת או אפטר לזהר בזה, ועל-פי נצ"ח ש"ז שיעיל פשקבה או בכלי מנקה כדי שיהא הטעלה בבת-אחת, או שיש ששים בפנים נגד הכלי דאז מתבטל הפליטה תוך הפנים, ואפילו אם חוזר ויבלע אין צורך בלום, אכן בזה לא יוכל להגעיל גידו סביב בלורה כמו שהמנהג בנימינה, ויחזרו ויבצטורין הפליטות זה עם זה וצריך ששים נגד כל הפלים, ויגש עוד עצה מה שהסכימו האחרונים (המטה"י והדומה והבאמר-מרדכי), כגון שהקלי אינו כן יוטא, דהוי נוסח טעם לפגם¹¹: וזה שפקפק הט"ז דהלא נוסח טעם לפגם אסור להתחלה, כבר השינו עליו וזהו דוקא בעלמא שתקדנה נבלע בה טעם משבח מתחלה וצריך נקום, מה שאין כן בהגולה, דאפילו אם חוזר והבלע בכלי הרי לא נבלע אלא טעם פגום, וכן המנהג לטקל בזה: * שאין צריכין לזהר בהם וכו'. הנה תר"א והסמ"ב כל סעיף זה קומא בתרא שישטא, דבזמן שפטר החמץ מקרי ב"ט בר ג"ט דתפרא ואין צריך לזהר בשום דבר, ועין בעל-תשובת דברי תלמי ודבאור הפ"א, הכל זה הוא לדיעת הפוסקים שסוברין דחמץ מקרי תפרא בלע, אבל לדיעת הסוברין דחמץ מקרי אסורא בלע, וכן סתם הסמ"ב לדיעת בסימן הנא סעיף ד, אס"כ אין חלוק בין קדם שעה חמשיית או כל היום, ועין שם בפרי חדש שהקשה דברי הפוסקים אבודי¹², ולפי זה באחד משני דברים שהבאחי במשנה ברורה, והנה שיהיו הכלים אינם כוונתו או שישיר היורה הגדולה והנה בה ששים לבעל הכלים שמגעילין בה, שנהו מעבר הדין, צריך לזהר בזה אפילו קשמגעיל בזמן חמץ מדינא, ובמדינתנו ענותגין להגעיל ביורה גדולה כל כלי אנשי העיר, שהם ששים אי אפשר להיות נגד כל הכלים שחרי מצטרפין יחד כל הפליטות, כמו שכתב המנהג-אברהם, על-פן יש לזהר שלא להגעיל שום כלי אלא-אם-כך עבר מעת-לעת מעת ששפתמש בה חמץ, ויש קהדרין לשלוחין להגעיל פליטה מחמץ פוסקין להשתמש בהם חמץ שלשה ימים מקום [במיר"ל ומטה"י משה"ל]:

משינה ברורה רתיקה אינם מפליטי¹⁶: (ח) כל זמן שמגעיל, רוצה לומר, שיהיורה הגדולה שפניחין בה כלים כל שעה להגעיל, לא תנחת המים מרתיתמן כל הזמן שהולך ומגעיל בה, דאיתו כלי שניח בה אחר שניח המים אין עולה לה הגעלה נאם לא שיששה הכלי בה (ו) עד שיהודו ונתחים המים, והנה טבע המים: (ו) דנחמו מרתיתמן לשמכניסין בהם פלים צוננים להגעיל, על-פן צריך להמתין בכל כלי עד שיצלו המים אכבועות, ויש להזהר למגעילין בזה, כי הם נוהגים בזה קלות ומגעילין במהירות זה אחר זה ואינם מדקדקים לראות אם מעלין רתיקה: ואפשר ללמד עליהם זכות, כי אין צורך להגעיל רק קצרות וכפוף שמשפתמשין על-ידי ערוי, דבהם מהני הגעלה במים שהיו סולת בהם לכו¹⁶, אכן בקדורת נחשת ודברים שמשמשין על-ידי כלי ראשון נראה דאפילו בדיעבד לא מהני הגעלה זו וצריך לחזור ולהגעיל, [אף לענין לאסור המאכל אם נשתמש בו בפסח מסתפק הפריימג'ים, ונראה דאם הוא אינו כוונתו מצת ששפתמש בו החמץ יש לצדד להקל], וכתבו האחרונים, דנכון להעמיד אצל הגעלה בעל-תורה הקרי בדיני הגעלה: (ט) ושללא וכן, רוצה לומר, דאם מגעיל לאחר זמן אסור (ח) אין נכון להכניס הכלי קדם שנתחמו המים אף שיששה בחוכו עד שנתחמו, משום שלא יבלע אז ממיהגעלה שיש בהם פליטת הפלים [ואף דאחר-כך שנתחמו המים יפליט גם בליעה זו, מפל מקום להתחלה אין פדאי להוסיף בה בליעת חמץ], מה שאין כן אם מגעיל קדם זמן אסורו אין לחש לזה: (י) כדי שלא יצטרך וכו'. רוצה לומר, דאם יגעיל לאחר זמן אסור, צריך להגעיל מתחלה היורה שמגעיל בה הפלים, וישפך מ"י הגעלה לחזו ונתחים בה מים אחרים ויכניס בתוכה את הפלים¹⁷ ושאם לא יגעילה מתחלה, הרי המים שביורה (ט) נאסרין מחמת היורה, שאין במים ששים כנגד כל היורה, ויחזרו המים הנאסרין ויאסרין הפלים הנגעלים בתוכו, וגם בסוף לאחר הגעלת כל הפלים, ששפוטם להשתמש בהיורה צריך להגעילה שנית שפסליט מיהגעלה הנבלעין בתוכה, מה שאין כן אם מגעיל הכלים קדם זמן האסור אין צריך להגעיל היורה בתחלה, דאז

שער הצינן

(1) ט"ז וש"א: (1) חקיעלב ואלה רבה: (2) כן הוא באור דברי השלחן-ערוך, ומכל מקום רבים מהאחרונים מפקקים על זה, וגם הפסחית-השקל כתב דהוא תפרא ותר: (3) אם הוא כוונתו: (4) אחרונים:

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תַּנּוּב

ביאורים ומוספים

לו מים רותחים שהרתיתם לצורך אוכל נפש, מותר להורות לאחרים להגעיל בהם.

[משנ"ב ס"ק יב]

רוצ'ה לומר, ואינו מועיל⁹.

9) ואם החמץ הבלוע בכלי אינו אלא משהו בלבד, כתב הפמ"ג (משב"ז ס"ק ה) שאף על פי שיש כלל שיתרי משהוין לא אמרינן, וכיון שכן לא יאסר להגעיל בליעה זו בפסח, שהרי אף מה שחחר ונבלע בכלי אינו אלא משהו, מימ אין להקל בזה אפילו במקום הפסד מרובה, כיון שדבר זה לא אין היתר ביתרי משהוין, ועוד, שרק ממאכל לא נפלטת בליעה קלושה של יתרי משהו, אך מכלי יכולה היא להיפלט.

[משנ"ב שם]

דקלמא לן פסיקן חמו סעיף י' להקמיר בפסח אף בנותן טעם לקדם¹⁰.

10) ולהכשיר כלים בפסח על ידי ליבון קל, צידד הפמ"ג (משב"ז ס"ק ד) שאסור, כיון שיתבן שליבון קל אינו שורף את הבלוע בכלי, אלא רק מפליט את הבליעה שבתוכו, ולאחר שנפלטת הריהי חוזרת ונבלעת בו.

[ביה"ל ד"ה צרף]

קגון שהכלי אינו כן יומא, דתיי נתן טעם לפגם¹¹.

11) אמנם, במשנ"ב להלן (ס"ק כג) ובשעה"צ (ס"ק כד) כתב [בשם הט"ו] שעדיף להגעיל בסל מנוקב מאשר להגעיל את הכלי לחצאין כשאינו בן יומא, כיון שכשמגעיל את הכלי כולו באחת, אין הוא בולע שום בליעה, אף שאינה בת יומא.

[ביה"ל ד"ה שאין]

ועין פ"ק ס"ק ד' שהקשה דברי הפוסקים אה"כ¹².

12) ישוב לסתירה זו כתב החו"א (א"ח ס"י ק"ט ס"ק יד), שהטעם שהיקל השריע בעניינו הוא משום שסבר שניט בר ניט אינו נחשב כטעם לענין שיחול עליו שם איסור כי טעם גרוע הוא, אך לגבי הגעלת השיפור, נחשבת הבליעה כבליעת איסור, כיון שהשיפור בלע טעם חמץ גמור על ידי האש, ולפיכך צריך ליבון חמור להכשירו, והגעלה אינה מועילה, הואיל ואינה מפליטה את טעמו, אלא רק מקלישה אותו.

[ביה"ל שם]

פוסקין להשפיש בהם חמץ שלשה ימים מקדם [מהרי"ל ומטה"משה]¹³.

13) ומבואר במהרי"ל ובמטה"משה שאף מגעילים את הכלים שלשה ימים לפני החג, כמובא בבאר היטב (ס"ק י).

[משנ"ב ס"ק ז]

קל זמן שאין הסגום מצלים רתיקה אינם מקליטין⁶.

6) ומים שהעלו רתיחה על גבי האש והוסרו ממנה, אך עדיין רותחים הם, כתב לעיל (ס"י תנא ס"ק לו) שלדעת היש אומרים בטור (יריד ס"י קבא ס"א) אין להגעיל בהם [וכן הכרעת הטור שם], וכתב השו"י חמד (אסיפת דינים מערכת ה' ס"י כג עמ' 366 ועמ' 370) שאין זה אלא בכלים שבלעו בליעת איסור על גבי האש, אך כלים שבלעו בליעת היתר על גבי האש, אפשר להגעילם בכלי ראשון שאינו על גבי האש, וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ו ס"י נו אות ד).

[משנ"ב ס"ק ח]

דקהם מקגי הגעלה במים ששני סולדת בהם לבד⁶.

6) וכן דבר שבלע מכלי ראשון שהעבירוהו מעל גבי האש, כתב החו"א (יריד ס"י מד ס"ק ב, א"ח ס"י קבב ס"ק ה) שאפשר להגעילו בכלי ראשון שעל גבי האש, אף אם אינו מעלה רתיחות [וכפי שמבואר בשו"ע לעיל (ס"י תנא ס"ה)].

[משנ"ב ס"ק י]

והתיק פה מים אחרים ונכניס בתוכה את הכלים⁷.

7) ואף שהבליעה האסורה שנפלטה בתחילה על ידי ההגעלה חוזרה ונבלעה בכלי, וכשמרתיה בה מים אחרים היא חוזרת ונפלטת למים, ביאר השריע הרב (סכ"ב) שמי"מ מותר להגעיל במים השניים, כיון שבפעם הראשונה נפלטת הבליעה ומתערבת עם המים, ומה שחזר ונבלע בכלי הוא כבר בשיעור קטן יותר מהבליעה שהיתה בתחילה, כיון שמערבת היא עם המים, ולפיכך מספיקה כמות המים שמרתיהם בה בפעם השניה בכדי לבטלה בשמים.

ואף לגבי הגעלת כלי שבלועה בו בליעת חלב נברי בת יומא, ואי אפשר להגעילה בשמים, כתב בשו"ת אגרות משה (יריד ח"ב ס"י לא) שאם יהיה הפסד אם ימתינו עד שתעבור יממה משנת הבליעה, יש להכשירה על ידי הגעלה שתי פעמים, המועילה מהטעם הנזכר בשו"ע הרב, אלא שאם יכולים להתמתין ולא להגעיל עד שיעבור לילה שלם, טוב לעשות כן.

[משנ"ב ס"ק יא]

אפלו בפ"ק י"ם טוב אסור להגעיל, פדלקמן פסיקן תקט"ט⁸.

8) שם (ס"ק כו), ובשעה"צ (ס"ק לא) כתב, שהאיסור להגעיל כלים ביום טוב אינו משום איסור תיקון כלי, אלא משום שחימום המים עבור ההגעלה אסור ביום טוב, כל שהיה יכול לחממם מבעוד יום, ומי"מ אם הכלי נטרף ביום טוב עצמו, מותר מן הדין להגעיל ביום טוב, אך אין להורות בן לאחרים, והוסיף, שאם יש

הַלְבוּת פְּסַח סִימָן תַּנּוּב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יג]

אין קם ששים נגד הקלי גוקא, קמבאר ביונה דרעה קבמה מקומות¹⁴.

14) כן כתבו הבי"י (י"ד סי' צג ס"א ד"ה כתב בעל העיטור) והשי"ך שם (ס"ק א) שסתם כלי אינו מחזיק בתוכו פי ששים מדופני הכלי עצמו, והדבר יתכן רק כשהכלי רחב ודפנותיו דקות.

[משנ"ב שם]

ומקל קקום אין להשמש אחר כך בהמים שפך¹⁵.

15) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ו), שאם יהנה מהמים הריזה נחשב שמבטל איסור על מנת ליהנות ממנו, ולא הותר לבטל את האיסור על ידי הגעלה אלא משום שכל כוונתו היא רק להוציא את הבליעה, ולא ליהנות ממנה. והוסיף, שאף אם הכלי המוגעל אינו בן יומן, מימי אסור ליהנות ממי הגעלה, בשם שנאסר לכתחילה לבשל מאכל בכלי שאינו בן יומן, שהרי בהכנסת הכלי למי הגעלה הרי הוא כמבשל בהם את הטעם, ואסור הדבר אם לבסוף יהנה מהם. ובביאור הגר"א (י"ד סי' קכא ס"ק ז) כתב, שדין זה שלא להשתמש במי הגעלה אינו אלא הומרא בעלמא, שהרי נותן טעם לפגם מותר, ובהגעלה זו אינו נחשב כמבטל איסור לכתחילה, כיון שאינו מתכוין לביטול האיסור.

ולדעת המש"ב במי הגעלה לאחר שהצטננו לצורך הרחת בליים, כתב הדרכי תשובה (י"ד שם ס"ק מ) בשם ספר נחפה בכסף שמוותר, כיון שרק אם מדיח בהם בעודם חמים יתכן שיהנה מהטעם היוצא מהם ונכנס לתוך הכלי שמדיח, מה שאין כן כשמדיח בהם בשם צוננים שאין הטעם יוצא מהם, ואין הוא נהנה אלא מהמים בלבד. אכן, באיסור היתר (כלל נח סי' עה) מבואר שאין להשתמש בהם אף לאחר שהצטננו.

ולענין שתיית מי הגעלה בלי חמץ שרדור לבור בימי הפסח, כתב לקמן (סי' תסו ס"ק סה) שאם הגעילו כלי שאינו בן יומן לפני פסח מותר להשתמש במי הגעלה אף בפסח, אך אם היה בן יומן בשעה שהגעילוהו, אסור לשותתם בפסח, גם כשהגעלה נעשתה לפני פסח. והוסיף, שאם הגעלה נעשתה בפסח, לדעת הרמ"א (סי' תמו ס"י) אסור לשותת את המים, גם אם הגעלה נעשתה בשעה שהכלי לא היה בן יומן.

ומים ששופכים על הכלי לאחר ליבון [ראה מה שכתבנו להלן (ס"ק לד)], כתב הערוך השלחן (י"ד שם ס"ב) שאף על פי שהליבון מכלה את כל הבלוע בכלי, לא כדאי להשתמש במים אלה, וישראל קדושים הם.

ובטעם הדבר שאין אוסרים להשתמש בכלי שהוגעל, מחמת שבולע חזרה את מה שפלט ממי הגעלה, כשם שאין משתמשים במי הגעלה עצמם. כתב הפרי תואר (י"ד שם ס"ק ה) שנאסרו בשימוש רק מי הגעלה, משום שלתוכם בודאי נכנס כל מה שנפלט מהכלי, מה שאין כן הכלי עצמו שיתכן שאינו חוזר ובולע מהמים, ולכך מחשש בעלמא שאולי בלע אין מחמירים להגעילו [וראה מה שכתבנו בתחלת ההערה בשם השו"ע הרב וביאור הגר"א].

[משנ"ב שם]

ועין בקממת צדק קלל מז סעיף ח¹⁶.

16) שם כתב, שיש אפשרות להכשיר סכין להשתמשו עראית, על ידי נעיצתו בקרקע קשה עשר פעמים או השחתו במשחת נוראה שם עוד פרטי רינים בזה.

[שעה"צ ס"ק כ]

הקא כין שאין כונתו אלא להוציא הכלי מתקן. שפי דמי¹⁷.

17) ועיצה נוספת להתיר לכתחילה הגעלת כלי מבשר לחלב [או להיפך], כתב לקמן (סי' תקט ס"ק כה) בשם הפמ"ג שיטריף אותו תחילה, ובכך יחשב שמגעילו מבליעת איסור ולא מבשר לחלב.

[משנ"ב ס"ק ט]

שום קלי בן יומן¹⁸.

18) אמנם, לענין כלי שנטרף ביום טוב, כתב לקמן (סי' תקט ס"ק כו) שמותר להגעילו ביום טוב.

ואם אינו יכול להמתין עד שיעבור שיעור מעת לעת משעת הבליעה, מפני הפסד מרובה וכדו', ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק א).

אכן לענין ליבון כלי, כתב הדרכי משה (י"ד סי' קכא אות טו) שאף שהבלוע בו הוא בן יומן, מועיל ליבון ואין צריך להמתין מעת לעת, וכמבואר בטור שם שהאש מעבירה ושורפת את כל הטעם הבלוע [מה שאין כן בהגעלה שמפליטה את הטעם לתוך המים ולאחר מכן הוא חוזר ונבלע בכלי, ולפיכך יש להחמיר כשהבליעה היא בת יומן].

וליבון קל לכלי בן יומן, דעת הגר"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו ח"א היספות לפיה ס"ק ה עמ' קצב) שאין לעשות כן לכתחילה, כיון שמבואר בפמ"ג (משנ"ב ס"ק ד) שיתכן שליבון קל פועל כהגעלה, ורק מפליט את הבליעה ואינו שורפה. כמובא לעיל (ס"ק יב).

[משנ"ב שם]

וישקה אתר השפשוף מעת לעת, שלא יהיה בן יומן¹⁹.

19) ואף שדי להמתין מעת לעת משעה שנבלע בהם האיסור, הסתפק הגר"נ קרליץ (חוט שני פסח פ"א ס"ק א) אולי הצריכו להמתין מעת לעת משעת השפשוף, מחשש שמא נבלע בו חמץ ממש לפני ששפשוו אותו, ונשאר בצ"ע.

[משנ"ב שם]

ועין מה שכתבנו לעיל בסימן תנא במשנה ברורה סעיף קטן קיד בשם פתרי"י²⁰.

20) שם כתב, שלדעת מהרי"ו אין להכשיר שולחנות על ידי עירוי, שבין שמניחים על גביהם פשידיא חמה, נחשב כאילו בלעו מכלי ראשון.

הלכות פסח סימן תנב

באר הגולה

ג' תרש"א בחשוון
ד' תרצ"ב פסח ב'
דפוסים בשם הרוקח

קדם שש: ב (יד) יגיש לזוהר (טו) מלהגעיל כלי הבשר וכלי חלב (טז) אלא-אם-כן (יז) אָהר מִהֶם (יח) אינו (יט) בְּיָוֵמוֹ, (כ) וְכִלְשָׁפֶן (כא) כְּלֵי יָגְעִילִים (כב) אָם (כג) נִגְעִים זֶה בָּנֶה: (כד) כְּלֵי בְּיָוֵמוֹ: (כה) יָגִישׁ לְזוֹהַר (כו) וְכִלְשָׁפֶן (כז) אָם (כח) נִגְעִים זֶה בָּנֶה:

באר היטב

מקשה מדאמרין שם: קצרה בשר שהודחה ביונה חולבת טהרה והרי דהתם דיעבר, ופרי"ח דחה סברתו הלא הוי גיט בר גיט דהתנא, אלא דמסיק דהתנא לכתחלה הוא לסקרת פוסקים דלימ גיט בר גיט כי השעמים מתערבים בפ"א בפ"ס. כתב המ"א: אפילו שלחמת נפשית נקה וקשה אחר השפשוף מעלי"ע שלא יהיו ב"י, ויהיו מנגבין מן הפנים צוננין שמא יצטננו מהן הויתחין, והתיר לשפוף צליהם בנריות ולא ע"י זריקה פאריד דזה לא מתקב ערוי ועין י"ד סימן צב. והתיר שיפשוף מן הפלי שבשול בו הפנים, ולא ישאב עם כלי אחר מהקדרה ולערות עליהן להגעיל, דזה מקרי כלי שני, אכן אם שוקה את הפלי ששואב עמו תוף הקדרה שמעלין הפנים רתיחתן מקרי שפיר כלי ראשון, עין ט"ז סימן סימן צב, עכ"ל בשם מהר"ל. ועין ח"י. ועין לעיל סימן תנא סימן מג: (טו) נוגעים. ולענין סבילת פלים אין קפידא נשם מלוו בתצורה,

קדם ה', וכ"כ הבי"ח, וכתב מהר"ל ומט"מ ומנהגים דיש להגעיל שלשה ימים קדם פסח. וכתב סי"ח סימן חשלא: בעל תורה הקבי בהגעלה הוא יגעיל, וזהו נכון. ועמ"י: (יא) בְּיָהַר. מ"י שחוטב אותם בפעם א' ביונה ואין ס' ביונה נגד שום א' מקו. ולענין דיעבד עין פ"ד סימן צה ס"ג. ועין סימן חקט פמג"א סי"ק יא טעם לאותם שהננים שלא להגעיל פליחלב לאכל בו בשר או אפ"כ: (יג) ב"י. או אפ"כ ס' נגדו. וכל זה בשאר ימות השנה או בע"פ קדם שעה ה', משא"כ אח"כ צריך לזוהר בכל אחד מקו שלא יהא ב"י או ס' בקבאר: (יג) אסור. שצריך שיהא שאינו ב"י או בפנים ס' נגדו ואז מותר להגעיל אפילו הפלי של אסור תחלה: (יד) שום כלי. אפילו לבדו וקדם שעה ה' וגם יש ס', משום גנבה דכלי של אסור ולא מהני לה הגעלה כל זמן שהיא ב"י שחותר ובלע מפ"הגעלה קלא שך בו גיט בר גיט דהתנא. נ"ש"ך י"ד סימן צה

משנה ברורה

הוא נותן טעם בר נותן טעם דהתנא ולא קשיב טעם, ויכול לגשוח אחר הגעלה (כ) מקל אחד מה שצ"ח, בשר או חלב: (יח) אֲיִנו בְּיָוֵמוֹ. והוא הדין אפילו שנייהם בְּיָוֵמוֹ (כא) אֲלֵא שיש ששים נגד כלי אחד מהם, דאז פליטתו נתבטל והיו קמאן דליקא. וכל זה בשאר ימות השנה ומשום אסור בשר וחלב, או בערב-פסח קדם שעה חמישית, מה שאין בן אחר-פה צריך לזוהר בכל אחד שלא יהיה בְּיָוֵמוֹ או שיהיה ששים נגד פלים, וכנ"ל בסעיף קטן יג: (יט) כְּלֵי יָגְעִילִים אסור. פרוש, אף שמגעילה בעצמה (כג) יש לזוהר שלא יהיה בְּיָוֵמוֹ מעת שנשפמש בה האסור, או שיהיה במים ששים נגדו כדי שלא יאסר אם יחזור ויבלע את פליטתו: (כ) שום כלי בְּיָוֵמוֹ. רוצה לומר (כג) בין מבשר לחלב או מטמא למצה, ואפילו מגעילו לבדו וקדם שעה חמישית (כד) וְגַם ששים - משום גנבה שמא יגעיל כלי של אסור בפחות מששים, דשם לא מהני לה הגעלה כל זמן שהוא בְּיָוֵמוֹ, שחוזר ובלע ממ"הגעלה, ואפילו שלחנות לשפשוף נפה ונשקה אחר השפשוף (כה) מצת-לעת, שלא יהיו בְּיָוֵמוֹ. ויהיו מנגבין נפה מן הפנים הצוננין, שמא יצטננו מהן הויתחין. ויהיו לשפוף צליהם בנריות ולא על-ידי זריקה פאריד, דזה לא קשיב ערוי. ויהיו שיפשוף עליהם מן הפלי שבשול בו הפנים, אכל לא ישאב עם פלי אחד מהקדרה ולערות עליהן להגעיל, דזה מקרי כלי שני אם מגעיל בלא אכן מלפון, אם לא ששוקה הפלי ששואב עמו תוף הקדרה עד שהמים מעלין רתיחה בקדרה קטנה, או מקרי שפיר כלי ראשון [מ"א בשם מהר"ל]. ועין מה שפכתבו לעיל בסימן תנא במשנה ברורה סעיף קטן קיד בשם מהר"ל: (טו) ג' (כא) לתוף כלי. היינו (כ) סל מנגב או שבכה, דבתוף כלי שאינו מנגב לא יגעיל אפילו כלי אחד, אפילו כשהוא צף ואינו נוגע בשולו, אלא-אם-כן משהה אותם בתוף הי"ח עד שהמים מעלים רתיחה בפלי שהוא רוצה להגעיל: (כב) אם נוגעים זה בזה. דבמקום נגיעתן (כ) לא סלקי רתיחה; אף-על-גב דלענין

שקטבו כמה אחרונים, אלא שקטבו (יא) דמה שקטבו הנ"מ דצריך לזוהר ככל הדברים, לאו בדיקא, דמדינא די מארבע שעות עד הלילה באחד משני הדברים, וכדלקמיה. ויש (יג) מתערבים דלקיבי נקט לאחר שש, דאז מהנכון לזוהר (י) ככל הדברים הנזכרים בדברי המחבר, מה שאין בן אם מגעיל לאחר ארבע עד שש, די שיהיה זמיר באחד משני הדברים, דהיינו: (א) שיהיה שלא יהיה הפלי שמגעיל וגם היונה הגדולה שמגעיל בתוכה, שניהם לא יהיו בְּיָוֵמוֹ, (ב) אם הפלי שמגעיל היא בְּיָוֵמוֹ, צריך שיהיה בפנים ששים נגד כל אותו הפלי לבטלו [ואם מגעיל הרבה פלים זה אחר זה, (ד) צריך שיהיה במים ששים נגד כלם, דהאסור של חמץ שיש בתוף הפליטה חוזר ונעור ומצטרף יחד]; אכן אם היונה הגדולה הוא בְּיָוֵמוֹ, אין שום פקנה להגעיל בה אלא-אם-כן לכשיורה מקדם פדיו, דמזם שבתוכה אין כם ששים נגד הפלי גופא, כמבאר ביונה-דעה בקמה קומות¹⁴. וכל זה מדינא, אכל כבר נהגו לכתחלה להחמיר (ט) בכל החמורות, ואפילו אם מגעיל בשעה רביעית או קדם [מ"א וב"ח]. ועין גבאור הלכה שבארנו בשם כמה אחרונים שסוכרים, דשני דברים אלו, הינו מה שמצריכין שלא יהיו הכלים בְּיָוֵמוֹ או שיהיה במים ששים לבשולו, הוא מדינא אפילו קדם זמן אסור חמץ. מותר להגעיל ספין אסור בקדרה (טו) קשרה (ז) אם יש ששים במים נגדו, ולא הוי פמבטל אסור פיון שאין פנתו אלא להוציא הפליעה, ומפל מקום אין להשפמש אחר-כך בהמים שבקדרה¹⁵ [אחרונים]. ועין דמקמת-אדם קלל מז סעיף קטן¹⁶: ב (יד) יש לזוהר. ולדעת רמ"א ביונה-דעה סימן צה סעיף ג בה"ש, (יח) אפילו בדיעבד אסור: (טו) מלהגעיל. ואפילו קדם שעה חמישית, פיון שהוא משעם בשר וחלב: (טז) בְּיָהַר. פרוש, (יט) שחוטב אותם בפעם אחת ביונה, והטעם, דקליטת הבשר וחלב מתערבים ביחד ונבלעין בתוף הפלים ונאסרין: (יז) אָהר מִהֶם וכו'. דבְּיָוֵמוֹ מותר, שמקבל מאינו בְּיָוֵמוֹ בק טעם פגום, ושאינו בְּיָוֵמוֹ גם-כן מותר, שהטעם שפולע מפ"יָוֵמוֹ

שער הציון

(יא) מאמר מרדכי. וכן מוכח בפרי תדש ובבאר הג"א. וכן הפרי"מגדים מצד דהר"ה דברים הוא על צד היתר טוב: (יב) חקיעקב: (יג) דלקתחלה לענין הגעלה טוב לחש לזאת הפוסקים שסוכרין דלאסור שש עד הלילה גם-כן אסור נותן טעם לפנים ומשחו. אם-כן על-גל-פנים יש לזוהר כאלו החמורות נכ"ל: (יד) כגון-אברקס לפי דעה הש"ך פסוק סימן קכא, עין שם; ועין בחדושי רבי צמ"ח א"ר שפסק עליו, ועין בפרי-מגדים. ועין כגון-אברקס שכתב, דאם כלי אחד של חמץ נחבשל בשר ובאחד דגים אין מצטרפין יחד, וכמה אחרונים השינו על זה, ועין מחצית-השקל שפלישבו: (טו) ואף היונה שמגעילין בה, נותנין להגעיל אותה מקדם אף כשהיא אינה בְּיָוֵמוֹ [בי"ח ופרי"ח]: (טז) והקדרה אינה נטרפת בכך: (יז) וקרי המבאר לקמה דנהגו שלא להגעיל שום כלי כשהוא בְּיָוֵמוֹ אלא דוקא בשאינו בְּיָוֵמוֹ, מותר מבי"א אפילו אין ששים נגדו: (יח) אחרונים: (יט) כגון-אברקס וש"א. והטעם, דאם היו בנה אחר זה, כל (אחר) נאסרין לעצמו הוא גיט בר גיט דהתנא ואין אסור בבלעיתן: (כ) ואף דבעלמא הפנהג שלא לשנות על-ידי ההגעלה מבשר לחלב, הלא פיון שאין פנתו אלא להוציא הפליעה-חמץ, שפיר דמי¹⁷ ותי ח"ס סימן קי"ז: (כא) אחרונים: (כב) ומה שאמר גל-שכון. משום דבכלי של אסור לא שף לכלי עלמא דהר"ה דביט בר גיט, דהוי גיט בר גיט דאסור: (כג) מאמר מרדכי: (כד) חקיעקב וקרי-מגדים וש"א: (כה) וחקיעקב כתב דדי מעת-לעת מצת ששפמש עליו חמץ: (כו) לבוש: (כז) עין בחדושי רבי צמ"ח אינו מה שקטבו כזה:

